

سرمقاله

شوگ تحریم‌ها به طبقه متوسط

ادامه از صفحه ۱

... با افزایش کارآفرینی، تفرافق اصلاحات و بهبود حکمرانی گره خورده بود. بنابراین مطالعه تحولات این قشر در مواجهه با چالش‌های بزرگ، نظیر تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی، برای درک مسیر توسعه بلندمدت کشور حیاتی است. اینجانب و همکاران بنابر تجربه در پژوهشی که در «شهریه اروپایی اقتصاد سیاسی» منتشر شده به این پرسش کلیدی پرداختیم که در غیاب تحریم‌های شدید اقتصادی اعمال شده بر ایران پس از سال ۲۰۱۱، سهم جمعیتی طبقه متوسط چقدر روندی را طی می‌کند. برای پاسخ به این سؤال، از «روش کنترل ترکیبی» بهره گرفتیم. «روش کنترل ترکیبی» لزوماً قدرتمند است که به ما امکان می‌دهد یک «پرواز فرضی» یا «پرواز بادوقی» بسازیم. این پرواز فرضی، میانگین وزنی از کشورهای دارای شباهت ساختاری و فاقد تحریم‌های مشابه (مانند تونس، قطر، مالزی، جمهوری آذربایجان و اندونزی) است که در سال‌های پیش از اعمال تحریم‌ها (۱۹۹۶ تا ۲۰۱۱)، شاخص‌های اقتصادی و رونق رشد طبقه متوسطی بسیار مشابه ایران واقعی داشته‌اند. با مقایسه مسیر رشد طبقه متوسط در ایران واقعی با «پرواز فرضی بدون تحریم»، توانستیم میزان دقیق اثر تحریم‌ها را بر این طبقه اندازه‌گیری کنیم.

معیار ما برای تعریف طبقه متوسط، بر اساس یک استاندارد مطلق و مبتنی بر «ربرتری قدرت خرید» است که شامل افرادی می‌شود که درآمد یا مخارج روزانه سرانه آنها بین ۱۱ تا ۱۱۰ دلار (قیمت ۲۰۱۱) باشد. این تعریف، مرز بین آسیب‌پذیران زیر خط فقر و نخبگان ثروتمند را مشخص می‌کند و از معیارهای نسی که در دوران رکود و انقباض عمومی اقتصادی سقوط واقعی رفاه را پنهان می‌کنند، بهتر است. نتایج تحلیل ما نشان می‌دهد:

۱. انحراف از مسیر توسعه در سال‌های پس از اعمال تحریم‌های گسترده بر بین‌المللی در سال ۲۰۱۱، سهم طبقه متوسط ایران به شدت از مسیر رشد «پرواز فرضی بدون تحریم» فاصله گرفت. در حالی که در سال‌های فردی، این طبقه باید به رشد تدریجی رفاه خود ادامه می‌داد، در واقعیت با انقباض جدی مواجه شد.
۲. میزان کاهش: نتایج مدل‌سازی ما نشان داد که تحریم‌های بین‌المللی به‌طور متوسط سالانه، به کاهش ۱۷ درصدی در سهم جمعیتی طبقه متوسط ایران در دوره ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۹ منجر شده است. به عبارت دیگر، اندازه این طبقه در غیاب تحریم‌ها، به‌طور متوسط ۱۷ درصد بزرگ‌تر از آن چیزی بود که در عمل مشاهده شد. این شکاف عمیق در سال ۲۰۱۹ به اوج خود یعنی ۲۸ واحد درصد رسید.
۳. تأکید کیفی: این یافته کتبی، با بررسی‌های کیفی از «پیمایش ارزش‌های جهانی» نیز همخوانی دارد. بر اساس این پیمایش، سهم ایرانیانی که خود را متعلق به «درآمد متوسط» می‌دانستند، از ۷۸٫۷ درصد در سال ۲۰۰۵ (پیش از تحریم) به ۶۳٫۷ درصد در سال ۲۰۲۰ (تحت تحریم) کاهش یافته که نشان‌دهنده یک بحران هویتی-اقتصادی در این قشر است.

شوگ مستقیم و واکنش داخلی

این اثر ۱۷ واحد درصدی، در واقع اثر کل تحریم‌ها است که شامل دو جزء تفکیک‌ناپذیر است: شوگ مستقیم اقتصادی (کاهش درآمد نفتی) اثری ملی و کاهش تجارت) و واکنش‌های سیاستی درون‌زا و نامناسب دولت تخصیص غیربهره‌مندان، فساد و کاهش کیفیت بهداشت (تحلیلی ما نشان داد که اثر اصلی را شناسایی کرد که از طریق آنها این انقباض رقم خورده است:

۱. کاهش تولید و درآمد سرانه واقعی: کاهش متوسط سالانه ۳۰۰۰۰۰۰۰ دلار در درآمد سرانه واقعی مردم ایران در این دوره.
۲. سرمایه‌گذاری و تجارت: تحریم‌ها باعث کاهش متوسط سالانه تقریباً ۲۴ درصدی در واردات و صادرات ۳۷ درصدی در سرمایه‌گذاری سرانه شدند. این امر، فشار مالی و مواد اولیه برای صنایع را با اختلال مواجه کرده و زمینه‌ساز رکود شد.
۳. بازار کار و دستمزد: شوگ رکود و تورم ناشی از آن، موجب کاهش شدید «دستمزد واقعی» حقوق‌گیران ثابت شده در حالی که سهم «اشتغال آسیب‌پذیر و غیررسمی» در بازار کار به میزان قابل توجهی افزایش یافت. این امر، بیابگر سقوط سطح امنیت شغلی و اقتصادی بخش بزرگی از طبقه متوسط است.

کاهش نهادهای، ارتقاء و تشدید فساد

برای درک عمیق‌تر این آسیب‌پذیری، باید به ساختار نهادی اقتصاد ایران بازگردیم. در پژوهش دیگری که اینجانب با رضا زمانی انجام دادیم، رابطه بلندمدت (۱۹۸۰-۲۰۱۹) میان رانت نفت و فساد مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این تحقیق نشان داد که شوگ مثبت درآمدهای نفتی، پاسخ مثبت و معناداری در شاخص بازتاب فساد دارد. به عبارت دیگر، وفور درآمدهای نفتی، فضای مناسبی را برای رشد فساد فراهم می‌کند. این یافته به ما هشدار می‌دهد که حتی در صورت لغو تحریم‌ها و مشاهده شوگ مثبت گاهگاهی در درآمد نفتی، در غیاب اقدامات مقتضی برای کنترل فساد، تقویت حاکمیت قانون و مشارکت شهروندان، ما با خطر افزایش سطوح فساد مواجه خواهیم بود. امری که خود، بهبودهای اقتصادی کوتاه‌مدت را در معرض آسیب قرار می‌دهد و به طبقه متوسط ضربه می‌زند. این رابطه از طریق مکانیسم‌های زیر عمل می‌کند:

تصفیه مشارکت شهروندان: امکان دولت به رانت‌نفتی، نیاز به مالیات از شهروندان در نتیجه «سخت‌گویی» به آنان را کاهش می‌دهد. این امر، به تضعیف نهادهای مدنی منجر می‌شود که خود، زمینه‌ساز گسترش فساد است. افزایش تورم: رانت‌نفتی، با ایجاد بیماری هلدنی و تزریق ارز به اقتصاد، موجب تورم بالا و نوسان‌های قیمتی می‌شود. تورم بالا، شفافیت اقتصادی را بین می‌برد و نهادها در مقابل فساد افزایش می‌یابند. هر شوگ مثبت با منافع خارجی (خواه گویی باشد، خواه افزایش قیمت نفت)، این طبقه حیاتی را بیش از پیش تحت فشار قرار خواهد داد. نجات طبقه متوسط و تضمین ثبات بلندمدت کشور، تنها از مسیر اصلاحات ساختاری عمیق، شفافیت در تخصیص منابع نفتی و تقویت نهادهای کنترل‌کننده فساد ممکن خواهد بود.

دکتر محمدرضا پورافغان

استاد اقتصاد خرد، مدیر مرکز پژوهش‌های خاورمیانه دانشگاه مازنی، کارشناس

Alborz.payam@gmail.com

پیام آشنا گزارش می‌دهد

اجرای برنامه هفتم توسعه معطل سامانه‌های مالیاتی و املاک

بیگدلی در مورد فقدان سامانه جامع اموال و املاک سامانه املاک و اسکان می‌گوید: کلون اصلی این چالش‌ها، فقدان یک «سامانه جامع و برخط اموال، املاک و دارایی‌ها» است. بدون وجود این سامانه یکپارچه برای اشخاص حقیقی و حقوقی، به‌ویژه شرکت‌های دولتی که حجم قابل توجهی از دارایی‌ها را در اختیار دارند، برنامه‌ریزی دقیق در سطح کلان اقتصادی و عملیاتی کردن احکام برنامه هفتم، تقریباً ناممکن است.

این نماینده مجلس ضمن اشاره به تأثیر میزبانی در بحران اقتصادی، تأکید دارد که تا زمانی که نظام مالیاتی کشور همچنان متکی بر میزبانی باشد، امکان اعمال عدالت مالیاتی و دریافت سهم واقعی دولت از فعالیت‌های اقتصادی دشوار خواهد بود. این وضعیت نه تنها به فرار مالیاتی دامن می‌زند، بلکه مانع از شفافیت اقتصادی و بروز پدیده‌های نظیر سفته‌بازی و انباشت ثروت‌های نامتعارف می‌شود که در نهایت به ضرر عموم جامعه‌است.

رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی البرز خبر داد

توقف افتتاح چند پروژه بزرگ در البرز به علت تخلفات پیمانکاران

توقف افتتاح چند پروژه بزرگ در البرز به علت تخلفات پیمانکاران

شیرزاد اظهار کرد: شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان بالاترین مرجع تصمیم‌گیری است و مصوبات وی افراشته، البرز را به‌رکورد توسعه و پیشرفت جامع در سال گذشته ۱۷ نشست و ۳۰ کارگروه با مصوبات دقیق و با کیفیت برگزار کرد. در حالی که بسیاری از استان‌ها حتی پنج یا شش جلسه هم نداشتند. شیرزاد بیان کرد: نظم در برگزاری این جلسات به معنای وجود یک پست مناسبت برای تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و توسعه استان است.

سفر لاریجانی به پاکستان؛ تقویت امنیت منطقه باد پیلماسی همسایگی

مقابله مشترک با تهدیدات و برهم‌زنندگان نظم منطقه

برگزاری مراسم اربعین، نشان از یک راه‌اندازی استراتژیک برای عبور از روابط مقطعی به روابط ساختاری دارد. با این حال، این روابط گسترده بدون بنیانی به نام «امنیت پایدار» امکان تحقق نخواهد داشت. سفر علی لاریجانی، معاون عالی‌ترین مقام امنیتی ایران، در چنین شرایطی، نشانه‌ای از تفاهت و درایت است. برای ایجاد پیوندی عمیق میان حوزه‌های امنیتی، اقتصادی، تجاری انرژی و حمل‌ونقل است. تأکید دو طرف بر افزایش تراز تجاری از سه میلیارد دلار به ده میلیارد دلار، و امضای ۱۱ سند همکاری شامل توافق تجارت آزاد، میانه پایایی و توسعه زیرساخت‌های بانکی و لجستیک، نشان می‌دهد که امنیت در حال تبدیل شدن به پیشران توسعه مناسبت است. این سفر همچنین می‌تواند مرحله عملیاتی‌سازی طرح‌های معوقه‌ای همچون خط لوله مایع و پروژه‌های مشترک چندین بستری می‌تواند سازوکارهای مشترک امنیتی بندری و دریایی را سرعت بخشد.

این فقدان شفافیت، دسترسی به داده‌های لازم برای تصمیم‌گیری‌های کلان اقتصادی و اجرای برنامه‌های توسعه‌ای را مختل می‌کند.

عضو کمیسیون اجتماعی در خصوص ضرورت تکمیل سامانه املاک و اسکان می‌گوید: تا زمانی که شفافیت کامل در سطح دارایی‌ها ایجاد نشود، ابزارهای نظارتی و کنترلی دولت تا کارآمد باقی مانده و تراز مالیاتی کشور دچار عدم توازن ساختاری خواهد بود. تسریع در استقرار سامانه جامع املاک و اسکان نه تنها برای اجرای برنامه هفتم، بلکه برای کنترل سفته‌بازی در بازارهای اصلی و اجرای عدالت مالیاتی حیاتی است و باید در اولویت قرار گیرد.

در پایان بیگدلی با اشاره به وضعیت گمرک و اقتصاد کشور خاطر نشان می‌کند: علاوه بر حوزه مالیاتی داخلی، حوزه گمرک به عنوان شریان تجارت خارجی کشور، نیازمند اقدام قاطع و فوری است. این بخش که یکی از احکام اصلی اقتصادی برنامه هفتم محسوب می‌شود، به دلیل عدم اجرای سیاست‌های قاطع، همچنان بستری برای ناکارآمدی و خروج منابع است. که مسئولان ذی‌ربط باید در اسرع وقت، اقدامات فوری لازم برای اصلاح ساختار و شفاف‌سازی عملیات گمرکی را، به مرحله اجرا درآورند.

در پایان به نظر می‌رسد اجرای موفق برنامه هفتم توسعه مستلزم تفکیک نگاه‌های سیاسی از الزامات کارشناسی و فنی است. تمرکز باید بر تکمیل زیرساخت‌های داده‌ای کشور، به‌ویژه سامانه جامع املاک، دارایی‌ها و اصلاح ساختارهای نظارتی مانند گمرک باشد. این اقدامات، موتور محرک رشد اقتصادی پایدار و تحقق اهداف چشم‌انداز بوده که تأخیر در آن‌ها، اجرای برنامه‌های توسعه‌ای کشور را با مخاطره مواجه خواهد ساخت.

mojgan.bidaki@gmail.com

توقف افتتاح چند پروژه بزرگ در البرز به علت تخلفات پیمانکاران

افزایش بهروری ایجاد شد. رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان البرز اعلام داد: کیفیت پروژه‌های عمرانی استان و سطح عملکرد ملی آن تحت نظارت این سازمان است و طی سال‌های اخیر با حضور میدانی گسترده‌تر کارشناسان کیفیت پروژه‌ها ارتقا یافته است. وی مطرح کرد: برخی پروژه‌های بزرگ استان به دلیل تخلفات پیمانکار یا کارفرما مورد بازبینی قرار گرفته و افتتاح این پروژه‌ها تا رفع ایرادات متوقف شده است.

توقف افتتاح چند پروژه بزرگ در البرز به علت تخلفات پیمانکاران

را تقویت کند و با ایجاد «امنیت عملیاتی» امکان اجرای توفیقات اقتصادی را تسهیل سازد. چنان‌که دبیر شورای امنیت ملی نیز تأکید کرده ایران و پاکستان دو بازیگر تعیین‌کننده در امنیت پایدار منطقه‌اند و تعامل مستقیم این سطح از مقامات می‌تواند وزن راهبردی منطقه را ارتقا دهد.

توفیق پسران منطقه و ضرورت همکاری همسایگان

منطقه غرب و جنوب آسیا امروز یکی از پرتحول‌ترین دوره‌های تاریخی خود را تجربه می‌کند. از تنش‌های پاکستان با افغانستان و هند گرفته تا افزایش فعالیت گروه‌های تروریستی مانند داعش و جدایی طلبان، و نیز تلاش متشکک آمریکا برای بازگشت به افغانستان، رده‌به‌رده همه چهره امنیتی منطقه را دگرگون کرده و سووی دیگر، تغییرات ساختاری در نظام بین‌الملل، حرکت به سمت چندجانبه‌گرایی، شکل‌گیری بلوک‌های نوینی مانند شانگهای و بریکس، و ناکارآمدی نهادهای بین‌المللی، ضرورت «امنیت‌سازی بومی» را برجسته کرده است. ایران و پاکستان از پیشگامان این روندند و نشان دادند که سرنوشته امنیتی و اقتصادی‌شان به هم پیوسته است. از همین‌روست که سفر ایران در پاکستان، سفر لاریجانی را «قطعه عطف تاریخی» و «حلقه‌ای محوری» در روابط دو ملت دانسته است. لحظه‌ای که به پیش‌تر می‌ان و عراق تجربه شده و به استراتژیک کرده و با عملیاتی‌شدن توفیقات گذشته، نقش مؤثر در شکل‌دهی نظم نوین منطقه‌ای جهانی ایفا کند.